

ПРИВАЛА ВАЛЕРІЙ

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-3465-6369>e-mail: pva2012hnu@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ШВЕЙНИХ МІКРОПІДПРИЄМСТВ

В публікації розглядається необхідність перегляду і оптимізації загально визначеної методики проєктування швейних підприємств в сучасних економічних умовах України. Особливо актуальним це є для проєктування швейних мікропідприємств, основною ознакою яких є мала кількість працівників та обмежені виробничі можливості.

Ключові слова: проєктування підприємств, швейні мікропідприємства, обладнання, науковий підхід.

PRIVALA VALERII

Khmelnitsky National University

FEATURES OF DESIGNING DOMESTIC GARMENT MICROENTERPRISES

In the clothing industry of Ukraine, clothing micro-enterprises can exist in the form of small ateliers or workshops specializing in tailoring and repairing clothes. At the same time, the most promising in terms of making profits are micro-enterprises of limited capacity for making clothes in small batches. Such enterprises continue to play an important role in the economy of our country. It is micro-enterprises that have numerous advantages, which makes them attractive for domestic business. It should be noted that the process of designing any sewing enterprise can be divided into two areas: economic and organizational. If the methodology of economic calculations of the activity of the sewing enterprise is more or less stable and meets modern challenges, then the algorithm for designing the organizational component is subject to rethinking, revision and optimization. So, the traditional method of designing new sewing enterprises, the foundations of which were formed in the 90s of the last century, is not quite suitable for designing modern sewing micro-enterprises. This is due to the fact that the traditional algorithm of preliminary calculations and the definition of the form of labor organization were designed for mass production, which is characterized by the scale of production (large volumes of production, measured in hundreds and thousands of units of finished products) and the mandatory distribution of labor among workers of sewing streams in conditions of mass production. In addition, the larger the size (capacity) is a sewing enterprise, the deeper should be its specialization in relation to the assortment range of finished products. That is, the guarantee of successful production for large and medium-sized sewing enterprises is the release of a stable range of products, which is associated with the use of certain sewing equipment, which is purchased to work with a certain range of materials. The organization of uninterrupted supply of materials and accessories is associated with the same.

Garment micro-enterprises in their production structure and form of labor organization differ significantly from classical garment factories. This is due to their small (limited) number of employees and, accordingly, the small size of the production area, which makes it impossible to "stencil" the use of classical methods for their design. However, the method of their design, unlike the general one, has its own specifics, which must be taken into account in the conditions of the economic present, and its effectiveness depends entirely on taking into account a significant number of production factors and the professional experience of the designer.

Keywords: enterprise design, garment micro-enterprises, equipment, scientific approach.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.09.2026

Прийнята до друку / Accepted 28.09.2026

Опубліковано / Published 15.10.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Привала Валерій

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сучасні проблеми [1, 2] вкрай негативно впливають на діяльність підприємств швейної промисловості, а головне – гальмують розвиток галузі. Загалом за роки незалежності України виробництво товарів легкої промисловості скоротилося приблизно в 10 разів через наступні чинники:

- різке скорочення вітчизняної сировинної бази та залежність від імпортованої сировини;
- відсутність цілісної державної політики щодо консолідації коштів державного бюджету, власних коштів підприємств, а також кредитів і залучених інвестицій;
- складність митних процедур для підприємств галузі за умов давальницької схеми та експорту продукції;
- зниження купівельної спроможності населення;
- нерівні умови для великих підприємств і малого бізнесу в оподаткуванні;
- відсутність бюджетного фінансування науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт, розробок нових технологій;
- висока собівартість вітчизняних товарів легкої промисловості.

За даними «Укрлегпрому», станом на 2024 рік в Україні офіційно налічується близько 2100 швейних підприємств різної потужності, з яких близько 81% спеціалізуються на виготовленні одягу. Преважна більшість цих підприємств працюють з іноземними замовниками з Італії, Франції, Німеччини, Польщі, Бельгії, США та іншими [2].

Швейна промисловість має повсюдне поширення, оскільки її підприємства є в багатьох містах України, майже в кожному районному центрі. Найпотужнішими центрами швейної промисловості є зазвичай великі міста (Київ, Дніпропетровськ, Харків, Одеса, Львів, Чернівці, Хмельницький), де зосереджено значна кількість швейних фабрик великої потужності [3].

Рис.1. Статистика розподілу вітчизняних швейних підприємств по регіонах України [3]

Традиційно прийнято класифікувати вітчизняні швейні підприємства масового виробництва за їх потужністю, яка визначається кількістю працівників, або об'ємом продукції, яку ці підприємства виготовляють. Для спеціалізованих швейних фабрик з повним закінченим циклом швейного виробництва (з допоміжним виробництвом і апаратом управління) існує наступний розподіл: підприємства малої потужності - від 270 до 800 робітників; підприємства середньої потужності - від 800 до 1500 робітників; підприємства великої потужності - від 1500 робітників і більше. Разом з цим, економічні, соціальні та політичні негаразди створили умови для появи ще одної формації швейних підприємств - мікропідприємства, які є суб'єктом малого підприємництва з обмеженою кількістю працівників і відносно невеликим обсягом виробництва. Такі підприємства визначаються за двома основними критеріями: кількість робітників - не більше 15 робітників, дохід - до 1000 000 грн. на рік [4].

Саме такі маленькі підприємства, через наявність певних переваг, складають більшу частину виробництва швейної промисловості. Проте, загально визнана методика не дозволяє якісно виконувати їх проектуванні. Тому існує необхідність у оптимізації та вдосконаленні процесу проектування саме такого сегменту швейного виробництва [2, 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Згідно з даними Державної служби статистики України, кількість нових швейних підприємств в Україні за останні 10 років демонструє позитивну динаміку (рис.1).

Така тенденція на вітчизняному ринку швейного виробництва пояснюється наступними причинами:

2015-2017 роки - кількість швейних підприємств зросла через підвищення попиту на українську продукцію та зростанням патріотичних настроїв серед населення;

2018-2020 роки - кількість нових підприємств продовжувала зростати через розширення світового ринку збуту продукції легкої промисловості;

2021-2024 роки - спостерігається стабільне зростання кількості нових швейних підприємств, що пов'язано з державними замовленнями на військову продукцію (амуніцію, форму, взуття) та державною програмою їх підтримки. За останні 4 років обсяги та структура закупівель військової форми й спорядження зазнали безпрецедентних масштабів через повномасштабну війну. Левова частка (до 75%) оборонних закупівель здійснюється без використання електронної системи «Prozorro» (напряму військовими частинами або через закриті процедури Міноборони) [5, 6].

Лише за останні повні роки сума контрактів перевищила 3,43 млрд грн. У період активної фази вторгнення обсяги зросли у десятки разів, а кількість лотів перевищувала сотні. Найчастіше замовляють костюми літні польові, вітровологозахисні куртки та штани, а також зимову форму [7, 8].

При цьому левова доля нових швейних вітчизняних підприємств представлена мікропідприємствами малої потужності, що підтверджує статистика офіційної реєстрації нових швейних підприємств в Україні за останні 10 років (рис.2).

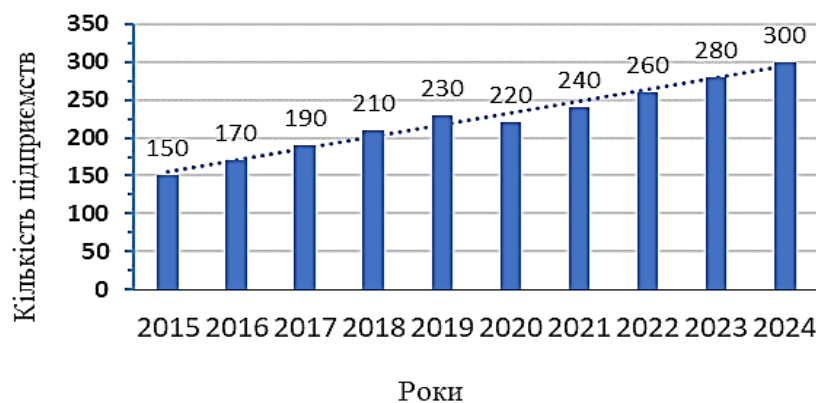

Рис.2. Статистика офіційної реєстрації нових швейних підприємств в Україні за останніх 10 років

Така позитивна динаміка пов'язана з багатьма наступними факторами: зростання внутрішнього попиту, диверсифікація ринків, підтримка держави, інвестиційні програми та модернізація швейного виробництва.

Проте існуюча класична методика проєктування швейних підприємств, яка ґрунтується на використанні великої кількості працівників та обладнання, не підходить для мікропідприємств.

Метою роботи є: оптимізація методики проєктування вітчизняних швейних підприємств та її адаптація для мікропідприємств з урахування сучасних умов організації і ведення середнього та малого бізнесу.

Викладення основного матеріалу

В швейній промисловості швейні мікропідприємствами (ШМП) представлені, в основному, у форматі ательє або майстерень, що спеціалізуються на пошитті та ремонті одягу. Разом з цим найбільш перспективними у плані отримання прибутків є мікропідприємства обмеженої потужності з виготовлення одягу невеликими партіями. Саме такі підприємства продовжують відігравати важливу роль в економіці нашої країни. Біля 9000 швейних мікропідприємств працюють в Україні і надають можливість працевлаштування понад 100 000 людей. Загальна вартість виробленої ними продукції становить близько 2 млрд. грн на рік. Частка експорту продукції даних підприємств складає близько 35% від загального обсягу експорту всієї вітчизняної швейної продукції [9, 10]. Ці показники свідчать про важливість швейних мікропідприємств для економіки України, оскільки вони відіграють важливу роль у розвитку швейної промисловості, особливо в регіонах, де відсутня можливість створення великого виробництва.

Задля визначення найбільш перспективних форм організації та функціонування вітчизняних швейних підприємств в умовах сьогодення, виконано аналіз їх переваг та недоліків (табл.1).

Таблиця 1

Аналіз переваг та недоліків вітчизняних швейних підприємств різної потужності

Вид швейного підприємства	Переваги (+)	Недоліки (-)
Підприємства великої, середньої або малої потужності	- Можливість значних прибутків за рахунок випуску великих об'ємів продукції. - Система розподілу праці між працівниками в швейних цехах та повузлова обробка виробів, що спричиняє підвищення продуктивності праці на виробництві в цілому. - Можливість створення повного циклу виробництва: виготовлення власних матеріалів (в деяких випадках виготовлення трикотажу), розкроювання матеріалів, пошив продукції та її реалізація через власні торговельні точки або інтернет-майданчики. - Можливість використання праці швачок будь-якої кваліфікації (від 1 до 5 розрядів). - Можливість отримання дисконту при закупівлі великих партій матеріалів, фурнітури та обладнання.	- Значні фінансові витрати на обладнання, утримання робітників та податки. - Потреба у значній виробничій площі, особливо при повному виробничому циклі. - Необхідність у великій кількості робітників, інженерно-технічного персоналу та обладнання. - Значні витрати на оплату комунальних послуг (електроживлення, опалення, водопостачання, охорона). - Значні витрати на логістику та утримання власного транспорту. - Асортиментна спеціалізація з виготовлення продукції. - Витрати на утримання керівництва та допоміжного персоналу. - Пряма залежність від безперебійного електропостачання, особливо в умовах блек-аутів.
Мікропідприємство обмеженої потужності	- Відносно низькі витрати на організацію та запуск виробництва. - Клієнтоорієнтований підхід до замовника. - Можливість орієнтації як на внутрішній, так і на зовнішній ринки збуту продукції. - Швидка адаптивність до зміни економічних умов та сучасних викликів. - Можливість експериментувати з новими формами організації виробництва та сучасними технологіями (обладнання, матеріали, методи обробки). - Гнучкість в організації виробничих процесів. - Можливість безперебійного електропостачання за рахунок використання автономних генераторів або електрики сонячної генерації.	- Відсутність можливості системи розподілу праці між працівниками в швейних цехах. - Залежність від комплектації робочих місць швачками високої кваліфікації. - Ймовірна залежність від роботи за давальницькою схемою.

З таблиці 1 можна бачити, що саме ШМП мають чисельні переваги, що і робить їх привабливими для вітчизняного бізнесу. Слід зауважити, що процес проєктування будь-якого швейного підприємства можна поділити на два напрямки: економічний та організаційний. Якщо методика економічних розрахунків діяльності швейного підприємства є більш-менш сталою і відповідає сучасним викликам, то алгоритм проєктування організаційної складової підлягає перегляду, переосмисленню та оптимізації в умовах сучасних викликів.

Отже, традиційна (класична) методика проєктування нових швейних підприємств, підвалини якої сформовані ще у 90-і роки минулого століття, не зовсім підходить для проєктування сучасних швейних мікропідприємств [11]. Це пояснюється тим, що традиційний алгоритм попередніх розрахунків і визначення форми організації праці були розраховані на масове виробництво, якому притаманні масштабність виробництва (великі об'єми виготовлення продукції, що вимірювались сотнями та тисячами одиниць готової продукції) та обов'язковий в умовах масового виробництва розподіл праці серед працівників швейних потоків. Крім того, чим більшим за розмірами та потужністю є швейне підприємство, тим глибшою має бути його спеціалізація стосовно асортиментного ряду готової продукції. Тобто, гарантією успішного виробництва для великих та середніх за потужністю швейних підприємств є випуск сталої номенклатури виробів, що пов'язано із використанням певного швейного обладнання, яке придбане саме для роботи з певним асортиментом матеріалів. З цим же пов'язана і організація безперебійного постачання матеріалів та фурнітури.

Крім того, особливу увагу слід звернути і на вибір сталої форми організації праці на підприємствах масового виробництва, яка теж залежить від кількості працівників та виробничого обладнання. При цьому суттєва модернізація обладнання є ефективною лише при умові сталого асортименту виробів та матеріалів. Наприклад, дозволити собі придбати собі сучасні настільно-розкрійні комплекси, які безперечно підвищують швидкість та якість процесу розкрою матеріалів, можуть лише швейні підприємства великої та середньої потужності. Теж стосується і придбання сучасного високо продуктивного обладнання для виконання волого-теплогового оброблення (преси прохідного типу для дублювання деталей, вузькоспеціалізоване пресове обладнання карусельного типу та ін.), або спеціалізованого швейного обладнання напівавтоматичної та автоматичної дії для обробки окремих технологічних вузлів одягу (автомати для обробки прорізних або накладних кишень, для обшивання деталей за контуром та ін.). Теж стосується і обладнання для оздоблення та пакування готової продукції: вишивальні машини, установки для нанесення кольорових рисунків, автомати для складання та пакування одягу. У протилежному випадку всі значні витрати на придбання та утримання високопродуктивного виробничого обладнання та устаткування не будуть економічно обґрунтованими.

Ще однією з особливостей, яку слід враховувати при проєктуванні ШМП, є специфіка добору виробничого персоналу. Враховуючи малу кількість робітників на зазначених підприємствах, виникає потреба поєднувати виконання кількох функцій в одній особі/працівнику. Наприклад, на швейній фабриці великої або середньої потужності, перелік штатних працівників за їх функціоналом є таким: технолог, конструктор, дизайнер, заввиробництвом, завскладом, майстер цеху, спеціаліст з контролю якості, бухгалтер, юрист, охоронник, водій, механік, електрик, менеджер з продаж і реклами, закрійник, помічник закрійника, вантажник, швачки. У випадку мікропідприємства цей штат має бути значно меншим, що безумовно вимагає поєднання певних функцій і обов'язків працівників. Наприклад, технолог-конструктор-дизайнер (одна людина), заввиробництвом-завскладом- майстер цеху (одна людина), бухгалтер- менеджер з продаж і реклами (одна людина), охоронник-водій-вантажник (одна людина), електрик-механік (одна людина), закрійник-помічник закрійника (одна людина), швачки. Це ускладнює пошук фахівців необхідної суміжної кваліфікації та досвіду роботи, проте цього не уникнути.

Швейні мікропідприємства за своєю виробничою структурою та формою організації праці суттєво відрізняються від класичних швейних фабрик, що пов'язано із їх обмеженою кількістю працівників і, відповідно, невеликими розмірами виробничої площі, що унеможливорює шаблонне використання класичної методики їх проєктування. Наприклад, в умовах ШМП межі територіального розташування виробничих та допоміжних підрозділів або ділянок можуть бути «розмитими» через відсутність необхідної кількості окремих розташованих приміщень. Тобто, підготовчий цех/ділянка, який призначений для зберігання матеріалів, фурнітури та перевірки їх якості, може бути розташований на території складу готової продукції, а розкрійний цех/ділянка розташовуватись на території швейного цеху.

В таблиці 2 наведено приклади адаптації стандартизованої методики проєктування швейних підприємств масового виробництва задля проєктування сучасних швейних мікропідприємств.

Слід зазначити, що в таблиці 2 під «класичною» методикою проєктування конкретного цеху або ділянки слід розуміти стандартний набір формул для визначення кількості працівників та виду обладнання, які мають бути достатніми для повноцінного функціонування даного підрозділу, і які визначають розміри виробничої площі для їх розташування. Щодо оптимізованої (оновленої) методики проєктування, то це методика, яка в основному ґрунтується на «класичній», але при умові значного скорочення виконання розрахунків. При умові відсутності конкретного підрозділу (наприклад, експериментального або розкрійного цеху), необхідність у відповідних розрахунках взагалі відпадає, що також значно спрощує процес проєктування ШМП. Питання детального розгляду спрощеної методики проєктування швейних мікропідприємств будуть розглянуті у подальших публікаціях з цієї тематики.

Таблиця 2

Оптимізація діючої класичної методики проектування швейних підприємств задля проектування сучасних швейних мікропідприємств

Назва виробничого підрозділу/цеху	Форма методики проектування швейного підприємства в умовах:	
	Підприємства масового виробництва малої, середньої або великої потужності	Мікропідприємства обмеженої потужності (ШМП)
Експериментальний цех	Класична методика проектування	Проектування не потребується через можливу відсутність даного підрозділу
Підготовчий цех або ділянка	Класична методика проектування	Спрощена методика проектування
Розкрійний цех/ ділянка	Класична методика проектування	Спрощена методика проектування, або можливу повну відсутність даного підрозділу
Швейний цех (цехи)	Класична методика проектування	Спрощена методика проектування
Склад готової продукції	Класична методика проектування	Спрощена методика проектування

Висновки

Аналіз діяльності вітчизняних швейних підприємств різної форми організації виробництва виявив, що найбільш оптимальними для ведення малого бізнесу в сучасних умовах економічного стану України є швейні мікропідприємства обмеженої потужності, які мають значні переваги їх створення та успішного функціонування. Проте методика їх проектування, на відміну від традиційно визначеної, має свою специфіку, що обов'язково треба враховувати в умовах економічного сьогодні, оскільки ефективність її використання повністю залежить від врахування значної кількості виробничих факторів та професійного досвіду фахівця-проектувальника.

Література

1. Тенденції розвитку швейної галузі в Україні - Europub [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.europub.co.uk/articles/sucasni-tendenciyi-innovaciinogo-rozvitku-pidprijemstv-legkoyi-promislovosti-v-umovax-globalizaciyi-A-614346>
2. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств швейної промисловості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ir.kneu.edu.ua/items/f7427677-1942-4136-acd9-63da648807e8?form=MG0AV3>
3. Зінченко О. В. Тенденції розвитку швейної галузі України / О. В. Зінченко, О. В. Нищенко // Сучасні детермінанти розвитку бізнес-процесів в Україні : матеріали виступів III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (11 квітня 2019 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2019. – С. 171-174. Сталий розвиток: Все більше підприємств звертають увагу на екологічні аспекти виробництва та впроваджують стратегії сталого розвитку.
4. Основи підприємницької діяльності : підручник / В. М. Марченко, С. О. Тульчинська, І. В. Макалюк [та ін.] ; КІП ім. Ігоря Сікорського / за редакцією д.е.н., проф. В. М. Марченко, 2023р.
5. УкрІнформ. Військові закупівлі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3849088-poza-sistemou-prozorro-zdijsnuetsa-75-zakupivel-na-rivni-vijskovih-castin-minoboroni.html>
6. Zakupivli.pro. Як відбуваються закупівлі у військових підрозділах? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.zakupivli.pro/yak-vidbuvayutsya-zakupivli-u-vijskovykh-pidrozdilakh/>
7. E-tender. Тендери на Військову уніформу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://e-tender.ua/prozorro/tenderi-na-vijskovu-uniformu-35811300-5-85>
8. Міноборони оголосило тендер на закупівлю зимових курток для ЗСУ на 833 млн гривень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/319505-minoborony-obyavilo-tender-na-zakupku-zimnikh-kurtok-dlya-vsu-na-833-mln-griven>
9. Організація виробництва: Підручник / За заг. ред. П.В. Круша, В.І. Подвігіної, В.О. Гулевич. – Київ: Каравела, 2017. - 536 с.
10. Основи проектування технологічних процесів виготовлення швейних виробів: навчальний посібник / В. С. Горобчишина. – Видавництво «Новий Світ-2000», Львів, 2020. - 267 с.
11. Організація виробництва: Підручник / За заг. ред. П.В. Круша, В.І. Подвігіної, В.О. Гулевич. – Київ: Каравела, 2017. - 536 с.

References

1. Tendentsii rozvytku shveinoi haluzi v Ukraini. Europub [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.europub.co.uk/articles/sucasni-tendenciyi-innovaciinogo-rozvitku-pidpriemstv-legkoyi-promislovosti-v-umovax-globalizaciyi-A-614346>
2. Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku pidpriemstv shveinoi promyslovosti Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://ir.kneu.edu.ua/items/f7427677-1942-4136-acd9-63da648807e8?form=MG0AV3>
3. Zinchenko O. V. Tendentsii rozvytku shveinoi haluzi Ukrainy / O. V. Zinchenko, O. V. Nyshenko // Suchasni determinanty rozvytku biznes-protsesiv v Ukraini : materialy vystupiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii (11 kvitnia 2019 r., m. Kyiv). – Kyiv : KNUTD, 2019. – S. 171–174. Stalyi rozvytok: Vse bilshe pidpriemstv zvertaiut uvahu na ekolohichni aspekty vyrobnytstva ta vprovadzhuut stratehii staloho rozvytku.
4. Osnovy pidpriemnytskoi diialnosti : pidruchnyk / V. M. Marchenko, S. O. Tulchynska, I. V. Makaliuk [ta in.] ; KPI im. Ihoria Sikorskoho / za redaktsiieiu d.e.n., prof. V. M. Marchenko, 2023.
5. Ukrinform. Viiskovi zakupivli [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3849088-poza-sistemou-prozorro-zdiysnuetsa-75-zakupivel-na-rivni-vijskovih-castin-minoboroni.html>
6. Zakupivli.pro. Yak vidbuvaiutsia zakupivli u viiskovykh pidrozdilakh? [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://blog.zakupivli.pro/yak-vidbuvayutsya-zakupivli-u-vijskovykh-pidrozdilakh/>
7. E-tender. Tendery na viiskovu uniformu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://e-tender.ua/prozorro/tenderi-na-vijskovu-uniformu-35811300-5-85>
8. Minoborony oholosylo tender na zakupivliu zymovykh kurtok dlia ZSU na 833 mln hryven [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/319505-minoborony-obyavilo-tender-na-zakupku-zimnikh-kurtok-dlya-vsu-na-833-mln-griven>
9. Orhanizatsiia vyrobnytstva : pidruchnyk / za zah. red. P. V. Krusha, V. I. Podvihinoi, V. O. Hulevych. – Kyiv : Karavela, 2017. – 536 s.
10. Osnovy proektuvannia tekhnolohichnykh protsesiv vyhotovlennia shveinykh vyrobiv : navchalnyi posibnyk / V. S. Horobchyshyna. – Lviv : Vydavnytstvo «Novyi Svit-2000», 2020. – 267 s.
11. Orhanizatsiia vyrobnytstva : pidruchnyk / za zah. red. P. V. Krusha, V. I. Podvihinoi, V. O. Hulevych. – Kyiv : Karavela, 2017. – 536 s.